

A terror és a baloldal Ukrajnában¹

A mai Ukrajna az általános (strukturális) válságát élő kapitalista világrendszer egyik puszkaporos hordója lett. A 2008-ban kirobbant gazdasági krízist követő években fokozatosan kiéleződtek a nagyhatalmak között feszülő ellentétek, s megindult az érdekszférák újraosztásáért folyó globális küzdelem. E harc nem kerülhette el Ukrajnát sem. A nyugati hatalmak a 2014 februárjában lezajlott puccs után polgárháborúba taszították az országot, s reakcionárius, jobboldali mozgalmakat segítettek hatalomba – erősen támaszkodva azokra az objektív (osztály)ellentétekre, amelyeket épp az ukrainai oligarchikus rendszer termelt ki.

Az ukrán államból azonban mégsem sikerült stabil euroatlanti szövetséget kreálni, ráadásul a kijevi rezsim fenntartása a centrumországok folyamatos pénzügyi támogatásától függ. A fő célt mindenesetre sikerült elérni: Ukrajna ettől kezdve már nem vehet részt az oroszok gazdasági integrációs projektjeiben. (A maga korában egyébként már Lenin is felfigyelt az imperialista politika ezen jellegzetességére: az egyes országok belügyeibe való beavatkozás, esetenként azok „megvédése” a különböző veszélyektől mindig azt a célt szolgálja, hogy az adott területet kivonják a rivális hatalom érdekszférájából.)

Rosa Luxemburg híres tézise szerint a tőkerendszer válsága nagy válsztás elé fogja állítani az emberiséget: szocializmus vagy barbárság. Úgy tűnik, a nagyhatalmak Kelet-Európa feletti vetélkedése Ukrajnát immár a barbárság útjára terelte.

Ebben a súlyos helyzetben a baloldal nem tudott erőt mutatni, s szervezett erőként fellépni az ukrainai oligarchikus kapitalizmussal szemben, így rövid idő alatt el is veszítette minden politikai befolyását. Hagyományos bázisát, a munkásosztályt az etnonacionalista propaganda segítségével felmorzszolták, majd a szélsőjobb zászlaja alá kergették, az őket képviselni hivatott baloldali mozgalmakat pedig teljesen szétzúzták. Az ukrán oligarchák és a nyugati hatalmak szövetsége elégnék bizonyult ahhoz, hogy az országban létrejőjön egy szélsőjobboldali/fasisztoid rendszer.

¹ Elhangzott a Balkan Socialist Center „Christian Rakovsky” és a RedMed Web Network által szervezett Negyedik Euro-Mediterrán Munkás Konferencián (Athén, 2017. május 26–28.).

Fontos lenne tudatosítani, hogy Ukrajnában polgárháború zajlik, s hogy az országot 2013 óta sújtja egy pusztító gazdasági krízis: a GDP ma az 1990-es szintnek mindössze 65 %-át teszi ki. Ez a világon az egyik legrosszabb fejlődési (regressziós) eredmény.

E katasztrofális teljesítmény ellenére tovább folyik a szociális ellátórendszer leépítése. A puccs előtt azt feltételeztük, hogy a rombolás már nem folytatódhat tovább, az ukrán állam azonban hamar rációfolt reményeinkre: a társadalombiztosítási rendszer felszámolására még nagyobb intenzitással zajlik. Az alkotmányos garanciákat negligálva, a kormány fokozatosan bevezeti az egészségügyi szolgáltatások fizetős formáit, s ezáltal súlyosan veszélyezteti az állampolgárok ingyenes orvosi ellátását. A segélyek radikális csökkentése a legérzékenyebben a munkanélkülieket, az alacsony jövedelmű dolgozókat és a szegényeket érintették: megszüntették vagy lényegesen csökkentették az egészségtelen munkakörülményekért járó pótlékokat, a szülési segélyt és a rokkantsági támogatást. A támadás jelenleg az időskori ellátás ellen folyik. Felemelték a nyugdíjkorhatárt, megnyirbálták az utazási kedvezményeket, s az inflációra hivatkozva csökkentették az öregségi juttatásokat. Ma Ukrajnában milliók élnek havi 50 euró körüli nyugdíjából.

Elkeserítő a oktatási szférában készülő „reformok” is: csökkentenék a kötelező tantárgyak számát, valamint a természet- és társadalomtudományokat általános tárgyak keretében vonnák össze. Hasonlóan rossz a helyzet a felsőoktatásban is. 2017-ben, az előző év adataihoz képest 50%-kal csökkent az ösztöndíjas hallgatók száma az egyetemeken.

A kormány a szociális és oktatási reformoktól minőségi javulást vár, egyértelmű azonban, hogy ezek végrehajtása társadalmi mértékű hanyatláshoz fog vezetni. Mindaz, amit a dolgozók generációkon át kiharcoltak maguknak, egy szempillantás alatt elvész.

Ukrajna a neoliberais politika kísérleti terepe lett. Rajta keresztül jól megfigyelhető, hogy egy korábban fejlett szociális garanciákkal rendelkező ország miként degradálódhat, mindössze egy nemzedék alatt, az afrikai kontinens egyes országaira jellemző nyomorba. Az ukrán állami propaganda mindeközben, cinikus módon, a nyugati államok életszínvonalával hitegeti a lakosságot, amihez, úgymond, kizárólag a megszorító neoliberalizmuson keresztül vezet az út.

Nem kevésbé fontos hangsúlyozni a jobboldali radikalizmus és a fasizmus térnyerését sem. Régóta tudjuk, hogy e mozgalmak szoros összefüggésben állnak a (neo)liberális politikával és a nagyhatalmi beavatkozásokkal. Amellett, hogy az újfasizmus Ukrajnában a nagytőke közvetlen támogatását élvezzi, a gazdasági válság megteremtette a számára kedvező feltételeket is: a nincstelenség, a jövedelmek radikális csökkenés, és a középosztály tönkretétele kitermelte a mozgalom társadalmi bázisát.

Be kell látnunk, hogy a kapitalizmus neoliberális menedzselési formája a periférián mindig autoriter és/vagy fasiszta uralmi formákat hív életre.

Ma Ukrajnában a radikális jobboldali mozgalmak nem/sem egységesek. Számos, kisebb-nagyobb csoport képviseli őket, s ezek némelyike nem ritkán agresszív megnyilvánulásokra is ragadtatja magát (ellenzékiek bántalmazása, tüntetések szétverése stb.).

Le kell szögeznünk továbbá azt is, hogy a különböző neonáci csoportosulások tevékenysége nem korlátozódik kizárólag spontán utcai terrorakciókra. Ezek mára a rendszer integráns részeivé váltak, s beépültek az államhatalom különböző szintjeire. Dnyipro polgármestere, Filatov, a belügyminisztérium tanácsosai, Kiva és Skirjak, az ukrán védelmi erők vezérkarának tanácsosa, Jaros, továbbá Tyagnibok és Paraszjuk képviselők, és még sokan mások az államapparátusból vállaltan a banderista náci ideológia hívei.

Jól látható, hogy a neofasiszta mozgalom tagjai törvény felett állnak. Szergej Hogyijak, az odesszai gyilkos és egyben a nacionalista alakulatok aktivistája a mai napig büntetlen, és szabadon sétál Odesszában. Az ukrán ügyészség a közelmúltban kijelentette, hogy a 2014. május 2-i odesszai ügy összes bizonyítékát – töltényhüvelyek, üvegszilánkok golyó ütötte nyomokkal, véres vakolatdarabok, videófelvetelek – a vizsgálat során mind eltűntek...

A publicista Olesz Buzinát meggyilkoló radikálisokat, Medvegykót és Poliscsukot szabadon engedték. Szintén szabadlábra helyezték Igor Gumenjukot, aki gránátot dobott a rendőrök közé a jobboldali erők parlamentnél tartott gyűlésén, 2016 augusztusában. A felsorolást még hosszan folytathatnánk.

Mindezek között a Szakszervezetek Házának ostromakor megsérült „kulikovóiak”² több mint három éve börtönben vannak. Az odesszai börtönben sínylődik továbbá a kommunista Jekatyerina Foteva, Jevgenyij Podmazko, Alekszandr Sevcov és Igor Udovenko is. Őket az odesszai robbantások szervezésével vádolják, azonban a bírósági ügy két éve során egyetlen terhelő bizonyítékot sem tudtak bemutatni ellenük.

Ha a bíróság mégis megpróbál a törvények szellemében ítélni, és esetleg szabadon ereszti a koncepciók perek áldozatait, a tárgyalóterembe rendre símaszkos nacionalisták törnek be (bár a símaszk viselése hivatalosan is be van tiltva), s verekedni kezdenek a biztonságiakkal, megfenyegetik a bírókat és a fogvatartottakat, esetenként pogromot rendeznek. Százával fordulnak elő ilyen esetek, mégsem beszél róluk sem az európai,

² A 2014-es események után az új ukrán hatalommal szembenálló odesszai csoportosulás tagjai. (A ford.)

sem pedig az ukrán sajtó. A támadások a mindennapi élet részévé váltak, és lényegében már senki nem reagál érdemben rájuk.

A kijevi rezsim uralmának megtartásához egyszerre nyúl a politikai represszió eszközeihez (egykes becslések szerint jelenleg Ukrajnában körülbelül 4 000 politikai fogoly van) és alkalmaz alságos, hazug propagandát. A nyíltan russzofób, s harcosan antikommunista rezsim azt a meggyőződést terjeszti, hogy az ország ellen orosz agresszió folyik, s elhallgatja, hogy valójában polgárháború zajlik, az Ukrajna feletti ellenőrzésért folytatott „imperialista vetélkedés” keretében.

Nemrégiben újabb bírósági ítélet rázza meg Ukrajnát. Lvov város galicsi kerületi bírósága egy 22 éves komszomolistát két és fél év börtönre ítél azért, mert május 9-én virágot helyezett a szovjet katonák sírjára. Az Ukrán Komszomol tagjának bűnét súlyosbította, hogy saját Facebook-oldalán „bűnös” jelmondatot osztott meg, ami a bíró megítélése szerint terrorcselekmény elkövetésére szólít fel: „Lenin élt. Lenin él. Lenin élni fog.” A tárgyi bizonyítékok között ott volt Marx *Tőkésje* is. E jelzés értékű büntetőügyben még két másik komszomolista is szerepel, akik közül az egyik mindössze 15 éves.

Az Ukrajnában kialakult politikai helyzet a legcsekélyebb mértékben sem kedvez a baloldali mozgalomnak és az antifasiszta ellenállásnak; a velük szemben alkalmazott intézményes terror mértéke megdöbbentő. Meggyőződésünk, hogy az újfasizmussal és a revansizmussal csak az európai baloldali erők összefogásával lehet sikeresen felvenni a küzdelmet. Számítunk arra, hogy a mélyen reakciós ukrain rezsim előbb vagy utóbb ellentmondásba kerül Európá, és az egész világ dolgozóinak érdekeivel.

Az ukrán rendszer megdöntésének kérdésén közösen kell elgondolkodnunk. Az első és legfontosabb teendő az ukrán baloldal megerősítése, a baloldali hagyomány folytatása. Ennek ma felmérhetetlen jelentősége van: a néptömegek általános butításának korszakát éljük, s ebben a helyzetben rendkívül fontos lenne a marxisták által végzett oktatói, nevelői és felvilágosító munka. Egyelőre viszont semmi lehetőségünk nincs arra, hogy tömegmozgalmat szervezzünk. Ugyanakkor nem nehéz megjósolni, hogy ebben a helyzetben, amikor az emberek életszínvonala ilyen meredeken zuhan, az elégedetlenség nőni fog, és előbb-utóbb újrakezdődnek majd az utcai tiltakozások is. Jelenleg ez a társadalmi feszültség a szélsőjobboldal irányában csapódik le, azonban mind többek számára lesz világos a fasiszta ideológia és politikai mozgalom álforradalmi jellege, ami a legkevésbé sem szolgálja a dolgozók érdekeit.

A jelen körülmények között az ukrán baloldal egyik legfőbb feladata, hogy aktívan részt vállaljon az antifasiszta és demokratikus mozgalmakban, annak érdekében, hogy a továbbiakban a tiltakozások élére állhasson és biztosítsa az antifasiszta és pacifista erők győzelmét Ukrajnában. E feladatok elvégzéséhez szükség van a nemzetközi mozgalom segítségére is.

Mindenekelőtt azt kérjük, hogy támogassák a baloldal médiában kiépítendő infrastruktúráját, hiszen az ukrán banderista hatóságok által elkövetett bűncselekmények elhallgatása csak tovább erősíti a rendszert. Szükségünk van internetes oldalakra, blogokra, és a közösségi média felületeire. A mai Ukrajnában ezek létrehozása és normális működtetése szinte lehetetlen.

Amire pedig legfőképpen szükségünk van, az az erkölcsi támasz és a szolidaritás. Egy olyan konferencia, mint ez, külön határozatot hozhatna, amelyben kifejtethné véleményét a Majdant követő ukrainai eseményekről. Egy ilyen dokumentum publikálásával megtehetnénk az első lépést a közös célok felé.

(Fordította: Mészáros Zsófia)